

Poklic detektiva v Republiki Sloveniji – zaznavanje študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in mnenje slovenskih detektivov na tehnici

Miha Dvojmoč, Andrej Sotlar, Bernarda Škrabar, Boštjan Ban,
Vanja Ida Erčulj

Namen prispevka:

Namen raziskave je bil proučiti zanimanje študentov Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru za detektivsko delo, poznavanje vhodnih pogojev za opravljanje poklica in tipičnih delovnih nalog detektiva ter mnenje študentov primerjati z dejanskimi izkušnjami slovenskih detektivov. Posledično bi na takšen način ugotovili, kako bi lahko med študentsko oziroma mlajšo populacijo ljudi v Sloveniji dosegli boljše razumevanje detektivske dejavnosti.

Metode:

Opravljen je bil pregled relevantnih znanstvenih in strokovnih del. Z metodo anketiranja smo s pomočjo dveh raziskovalnih vprašalnikov ugotavljali razlike in podobnosti mnenj študentov Fakultete za varnostne vede in slovenskih detektivov o opravljanju dela detektiva.

Ugotovitve:

Iz ocene študentov lahko sklepamo, da študenti Fakultete za varnostne vede ne vedo, kako je z detektivskim delom v praksi. Poklic detektiva jim je sicer zanimiv. Seznanjeni so z nekaterimi pogoji za opravljanje poklica. Kot tipične delovne naloge detektiva vidijo študenti v večji meri kot detektivi preverjanje nezvestobe, zlorabe drog in iskanje pogrešanih oseb, detektivi pa kot o tipičnih delovnih nalogah v večji meri poročajo o pisanju poročil in vročanju pisemskih pošilk v imenu naročnikov. V prihodnosti bi bilo treba več pozornosti nameniti detektivskemu delu v praksi in temu, kako poklic približati javnosti ter na takšen način razbiti še vedno prisotne mite o detektivskem delu.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Gre za prvo tako obsežno študijo o mnenju študentov Fakultete za varnostne vede glede detektivske dejavnosti v Sloveniji.

Ključne besede: detektiv, detektivska dejavnost, razvoj dejavnosti, študenti Fakultete za varnostne vede, raziskave

UDK: 351.746.2(497.4)

The profession of detective in the Republic of Slovenia – the perception of students at the Faculty of Criminal Justice and Security of University of Maribor and the opinion of Slovenian detectives on the scales

Purpose:

The purpose of the paper was to analyse the opinions of students of the Faculty of Criminal Justice and Security of University of Maribor and Slovenian private detectives on private detective services to set out the foundations for better understanding of detective services among students and younger population and show potential opportunities for further development of detective services in the Republic of Slovenia.

Design/Methods/Approach:

A review of relevant scientific and professional publications was performed. Using two research questionnaires, we determined the difference and similarities of opinions of students of the Faculty of Criminal Justice and Security and Slovenian private detectives on the work carried out by private detectives.

Findings:

From the students' assessment, we can conclude that the students of the Faculty of Criminal Justice and Security do not know how to get involved in the detective profession, how to start working, and where. In the future, more attention should be paid to detective work in practice and how to involve interested graduates in this profession after they complete their studies at the Faculty of Criminal Justice and Security. The profession of a private detective is appealing to students, but they show considerable indecision about choosing this profession as their career. They are familiar with some conditions for this profession, but those who are better acquainted with the entry conditions do not show much interest in performing detective work. To pursue a profession that is assessed by private detectives with an education from the Faculty of Criminal Justice and Security as equally demanding as those of other fields of study. As typical tasks of a private detective, students – to a greater degree than private detectives – list, among other things checking infidelity, drug abuse and searching for missing persons, while private detectives predominantly report as their typical tasks writing reports and servicing letter items on behalf of their clients.

Originality/Value:

This is the first such extensive study on the opinion of students at the Faculty of Criminal Justice and Security regarding private detective services in Slovenia.

Keywords: private detective, private detective services, development of services, students of the Faculty of Criminal Justice and Security, studies

UDC: 351.746.2(497.4)

1 UVOD

Detektivska dejavnost ima v svetu dolgo zgodovino, izrazito pa se je začela razvijati predvsem v drugi polovici 19. stoletja v ZDA. Detektivi doživljajo svoje delo kot svoje poslanstvo, kot nekaj plemenitega. Laična javnost gleda na njih kot na nekaj umazanega, nesprejemljivega in grdega. Dostikrat si detektiva predstavljajo kot človeka, zavitega v mistično tančico skrivnosti, ki pri delu ne izbira nobenih sredstev in bo za dosego cilja naredil prav vse, zasleduje ljudi, predvsem nezveste zakonce, pri tem pa ni zavezan kakršni koli morali ali etičnemu kodeksu. Taka podoba je seveda zelo potrjena, velikokrat je posledica predstave, ki si jo ustvarijo gledalci na podlagi filmov in televizijskih nanizank (Škrabar, 2015). V resnici gre pri detektivskem delu za to, da detektiv naročniku storitve oz. svoji stranki zagotovi informacije, ki mu bodo omogočile spoznati okoliščine in zbrati dokaze v raznih oblikah, zato da bo v postopku za uveljavljanje pravic pred državnimi organi, sodišči, podjetji ali drugimi organi in organizacijami ali v zasebnih sporih in drugih zadevah čim bolj uspešen (Sotlar in Trivunović, 2012).

Detektiv potrebuje za to, da je uspešen pri svojem delu, veliko več kot samo licenco detektiva. Imeti mora tudi ustrezne osebnostne lastnosti, veliko dodatnih znanj, iznajdljivosti in izkušnje. Detektiv mora nujno imeti podjetniško žilico in obvladati vsaj osnovna znanja s področja ekonomije ter imeti široko mrežo znancev (Čas in Nađ, 2008). Klavora (2012) postavlja poklic detektiva ob bok odvetniku, notarju, izvedencu, kriminalistu, socialnemu delavcu, psihologu, poslovnim svetovalcem oz. generalno poklicem na področju prava in ekonomije. Naloga detektiva je torej poiskati, razviti in zbrati informacije, jih spraviti v ustrezno formo – detektivsko poročilo, ki mora biti dodelano tako, da je uporabno tudi v morebitnih kasnejših postopkih (Stephens, 2008), bodisi upravnih, disciplinskih, pravnih ali kazenskih. Rezultat dela detektiva je rešitev primera, ki je v razlagi, kaj se je zgodilo ob nekem preteklem dogodku (bodisi prometni nezgodi, goljufiji pri povračilu stroškov prevoza na delo ali z dela, tatvini itd.) (Sennewald in Tsukuyama 2006). Detektivska dejavnost se vrti okoli večšin, kako in kje iskati informacije.

Detektivska dejavnost se je v Sloveniji začela pojavljati leta 1989, ko je v takratni Jugoslaviji prišlo do podjetniške liberalizacije. Zvezna vlada je z zakonodajo omogočila zasebno podjetništvo praktično brez omejitev. V luči te popolnoma nove perspektive so se pojavili tudi posamezniki, ki so začeli delati na področju zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti. Leta 1990 so se v Republiškem sekretariatu za notranje zadeve začele prve dejavnosti za regulacijo

področja zasebnega varstva. Priprave na osamosvojitve in osamosvojitve sta zavrla te dejavnosti. Po konsolidaciji nove države v letu 1992 je tedanje Ministrstvo za notranje zadeve dobilo nalogo, da pripravi zakonodajo in tako regulira področje, kar se je nato zgodilo dve leti za tem (Klavora, 2012). »Zakon o detektivski dejavnosti« (1994) je bil sprejet leta 1994. Skupaj z »Zakonom o zasebnem varovanju in obveznem organiziranju varovanja« (1994) je prispeval h koncu monopola države na področju zagotavljanja varnosti državljanom. Država je kljub temu zadržala patronat nad področjem človekovih pravic in svoboščin na način, da daje soglasje k podelitvi detektivskih licenc, opravlja nadzor nad izvajalci, usmerja razvoj in določa obseg dejavnosti (Dvojmoč, 2017). Prvi »Zakon o detektivski dejavnosti« (»ZDD«, 1994) je oblikoval pojem detektivska dejavnost, določil subjekte, ki jo lahko opravljajo, določil status in naloge Detektivske zbornice Republike Slovenije vključno z obveznim članstvom detektivov v zbornici. Tako je bila detektivska dejavnost tudi prvič zakonsko definirana, in sicer kot »zbiranje in posredovanje informacij, pridobljenih v skladu s pravicami, ki jih detektivom daje ta zakon« (»ZDD«, 1994; 3. člen). V letih 2002, 2005 in 2007 so sledile manjše zakonske spremembe, leta 2011 pa povsem nov »Zakon o detektivski dejavnosti« (»ZDD-1«, 2011) in »Pravilnik o izvajanju zakona o detektivski dejavnosti« (2011).

Zakon je detektivom prinesel bistveno izboljšavo na področju upravičenj detektiva. V skladu s 27. členom »ZDD-1« (2011) lahko tako detektiv zbira podatke od oseb ali iz javno dostopnih virov, pridobiva podatke iz evidenc, osebno zaznava in uporablja tehnična sredstva. Pozitivna sprememba pa je tudi uvedba obveznega, 80-urnega usposabljanja pred pristopom k detektivskemu izpitu (Škrabar et al., 2011).

Po opravljenem usposabljanju se poraja vprašanje, ali so detektivji zadostno usposobljeni. Zdi se, da je vprašanje retorično. Opravljeno usposabljanje in izpit namreč še ne pomenita, da je kandidat usposobljen za opravljanje detektivskega dela. To ugotavlja tudi Juhart (2016), ki navaja, da je nemalo primerov mlajših detektivov, ki sicer opravijo izpit, vendar se nato pojavi težava, ker nimajo operativnih izkušenj s terena, kot jih imajo na primer nekdanji kriminalisti, policisti ali obveščevalci. Ustrezna izobrazba, usposabljanje in izpit še niso garant, da bo detektiv profesionalno opravljal svoje delo (Sotlar, 1998). Dvig ravni detektivske dejavnosti je povezano tudi s splošno pozitivno prepoznavnostjo dejavnosti med ljudmi. Kot pravita Čas in Kramberger (2011) so ravno detektivji tisti, ki morajo informirati javnost o svojem delu, pri tem pa je še kako pomembno, ali je njihovo delo korektno opravljeno, ali so koristni, ali izkoriščajo stranke, ali so izobraženi in znajo svetovati. Zato je pomembno, da delo opravljajo v skladu z zakonskimi določbami, da so profesionalni, strokovni, stremijo h kakovosti in upoštevajo etični kodeks. Pomembni pa so tudi mediji, ki jih je treba spodbujati, da bodo imeli interes pisati o tej dejavnosti in jo na takšen način približati ljudem. Klavora (2012) poudarja, da so detektivske storitve kot preiskovalne storitve v današnjem času in prostoru nujno potrebne, pri tem pa se sprašuje, kakšna je ozaveščenost in interes strank po naročanju storitev. Meni, da je še vedno prisotno prepričanje, da je vsako preiskovanje v pristojnosti državnih organov, torej obstaja še vedno paternalistična filozofija, ki je bila značilna za razmere družbene lastnine kapitala v času socializma.

Za poklic je treba navdušiti tudi študente Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru (FVV), zato nas je zanimalo, v kolikšni meri jim je poklic privlačen, v kolikšni meri so ga pripravljene izbrati za poklicno pot in kako si predstavljajo tipične delovne naloge detektiva. Zanimalo nas je tudi, ali poznajo vhodne pogoje za opravljanje poklica. Njihovo zaznavanje detektivskega poklica smo primerjali z mnenjem detektivov, da bi ugotovili, v kolikšni meri predstave študentov o detektivskem delu ustrezajo resničnemu stanju.

Namen raziskave je bil z analizo mnenja proučiti zanimanje študentov Fakultete za varnostne vede za detektivsko delo, poznavanje vhodnih pogojev za opravljanje poklica in tipičnih delovnih nalog detektiva ter mnenje študentov primerjati z dejanskimi izkušnjami slovenskih detektivov.

2 DETEKTIVSKA DEJAVNOST V REPUBLIKI SLOVENIJI

»ZDD-1« (2011) v 2. členu določa, da je detektivska dejavnost »zbiranje, obdelava, posredovanje podatkov in informacij ter svetovanje na področju preprečevanja kaznivih ravnanj, ki ga za naročnikove potrebe opravlja po tem zakonu detektiv, ki ima izdano licenco in izpolnjuje pogoje v skladu s tem zakonom«. Slovenija detektivsko dejavnost regulira zaradi varovanja javnega reda, javne varnosti, osebne varnosti in dostojanstva naročnikov, tretjih oseb in detektiva, ki neposredno opravlja dejavnost («ZDD-1«, 2011: 2. člen). Detektivsko dejavnost lahko detektiv opravlja samostojno kot svoboden poklic, lahko pa jo opravlja tudi pravna ali fizična oseba, ki ima kot poslovni subjekt v Poslovnem registru Slovenije vpisano detektivsko dejavnost in ki ima v delovnem razmerju detektiva in zavarovano odgovornost za škodo («ZDD-1«, 2011: 3. člen). Le redke države imajo detektivsko dejavnost tako natančno zakonsko urejeno kot Slovenija – ne tako redke so celo brez kakršne koli regulative na tem področju, kar je presenetljivo, če vemo, da detektivi pri svojem delu lahko posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine, predvsem pravice do zasebnosti.¹ Škrabar et al. (2011) ob tem poudarjajo, da so ravno detektivi tisti, ki pomagajo ščititi interese posameznikov ali gospodarskih družb ter javne uprave. Ravno restriktiven sistem licenciranja naj bi bil tisti, ki dviga standarde detektivske dejavnosti in kompetentnost detektivov (Prenzler in King v Dvojmoč, 2017).

Detektivsko dejavnost v Sloveniji razumemo kot zasebno preiskovalno dejavnost, pri kateri gre za zbiranje dejstev oz. informacij, ki so sestavljene iz komunikacije in opazovanja (Škrabar, 2017). Detektivska dejavnost v nacionalnovarnostnem sistemu spada v področje zagotavljanja notranje varnosti. Je mlada nejavna, zasebna nadzorstvena dejavnost in nadstandardna storitev, ki je v domeni stranke, ki detektiva najame oz. pooblasti za izvedbo določene storitve (Sotlar et al., 2019). V prihodnosti gre razmišljati tudi v smeri povezovanja zasebnega z javnim ((t. i. javno-zasebno partnerstvo) na področju

¹ V nekaterih državah obstajajo samostojni zakoni, ki urejajo detektivsko dejavnost, ponekod je detektivska dejavnost združena s področjem zasebnega varovanja in en zakon tako ureja področje celotnega zasebnega varstva. Spet v drugih državah si za dvig kakovosti prizadevajo stanovska združenja s postavljanjem lastnih vstopnih meril, etičnih kodeksov ipd. Nekatere države pa specialnega zakona nimajo in je področje detektivske dejavnosti prepuščeno samoregulaciji ali pa so deli detektivske dejavnosti posredno urejeni skozi druge zakone. Neka enotna merila je glede na tako različne ureditve torej skorajda nemogoče postaviti, res pa je, da so primeri, ki jih detektivi rešujejo v državah, precej podobni (Škrabar, 2017).

policijske dejavnosti). Detektivi bi namreč lahko za policijo preiskovali bagatelno kriminaliteto, za katero državnim organom pregona zmanjkuje časa in kadrovskih kapacitet.

Vendar je za nadaljnji razvoj detektivske dejavnosti nujno potrebno zviševanje profesionalnosti. Pri tem je treba vztrajati pri visokih vstopnih pogojih in standardih za pridobitev licence detektiva ter zagotavljati ustrezno specifično profesionalno usmerjeno usposabljanje, izobraževanje in preverjanje znanja (Sotlar, 2011). Čeprav so vstopni pogoji za detektive v Republiki Sloveniji visoki, saj so namreč potrebni najmanj visokošolska stopnja izobrazbe, varnostno preverjanje, opravljeno usposabljanje in izpit, obvezna pa so tudi nadaljnja obdobja usposabljanja, menimo, da je panoga še vedno premalo dorečena, ker se detektivi pri svojem delu namreč v večini zanašajo na svoje znanje, izkušnje in iznajdljivost. To je vsekakor pomembno, ni pa dovolj. Zato bi bilo koristno, če bi bil nadaljnji razvoj detektivske dejavnosti utemeljen (tudi) na znanstvenoraziskovalni dejavnosti. Detektivska dejavnost je namreč bistveno manj znanstveno proučevana kot zasebno varovanje (Dvojmoč, 2017). Morda temu botruje dejstvo, da, kot pravi Klavora (2012), detektivska dejavnost ne predstavlja pomembnejšega dejavnika slovenskega gospodarstva. Po drugi strani pa je manj univerzalna, kar je lahko (pre)velik izziv za raziskovalno dejavnost (Dvojmoč, 2017). Kljub temu je treba omeniti tudi dve pomembni in obsežni raziskavi na področju detektivske dejavnosti. Britovšek et al. (2018) so proučevali vlogo detektivov v kontekstu (ne)obstoja zasebne obveščevalne dejavnosti v Sloveniji. Sotlar et al. (2019) pa so opravili doslej najobsežnejšo in najbolj poglobljeno raziskavo detektivske dejavnosti v Sloveniji. Z njo so opozorili na nekatere nevrvalgične točke, podali možne rešitve za njihovo odpravo ter nakazali možne smeri razvoja detektivske dejavnosti v prihodnje.

K pozitivnemu razvoju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji sta že do sedaj bistveno prispevala regulativa in izobraževalni sistem. Dvojmoč in Sotlar (2018) tako opisujeta kompleksnost postopka pridobitve detektivske licence v Republiki Sloveniji, pomen izobraževalnega sistema in vlogo Centra za poklicno usposabljanje (CPU). Hkrati pa poudarjata tudi svojevrstno anomalijo, in sicer, da študenti FVV, ki med svojim študijem v mnogo večjem obsegu absolvirajo za detektivski poklic potrebne vsebine, niso niti delno oproščeni teoretičnega usposabljanja na CPU. Avtorja pri tem vlečeta vzporednice z licenciranjem varnostnega osebja in detektivov ter poudarjata, da država s tovrstno regulativo in izobraževalnim sistemom poklic ščiti pred neustrezno izobraženim, nestrokovnim osebjem, ki bi lahko bilo tudi varnostno oporečno. Vendar pa gre vsaj pri diplomantih FVV v tej nameri predaleč, saj je to edina univerzitetna ustanova, ki je popolnoma posvečena izobraževanju in raziskovanju na področju varnosti v RS. Zato imajo njeni diplomanti nesporno večje strokovno predznanje za detektivski in druge varnostne poklice od diplomantov drugih fakultet.

Škrabar et al. (2011) ugotavljajo, da je večina prvih detektivov v Sloveniji prišla iz policijskih in obveščevalnih vrst. To je bilo pomembno, saj so s svojimi večletnimi izkušnjami v detektivsko dejavnost prinesli specifična znanja, strokovnost, profesionalnost, etičnost, pronicljivost, vztrajnost, intuitivnost, empatičnost, iznajdljivost, odzivnost, splošno razgledanost itd. Avtorji poudarjajo

navedene lastnosti, saj utemeljujejo, da zgolj predpisana izobrazba ne zadostuje za opravljanje detektivskega poklica.

Glede na dejstvo, da je v začetku detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji večina detektivov prišla z dolgoletnimi policijskimi in obveščevalnimi izkušnjami, lahko sklepamo, da je tedanja demografska slika detektivov zajemala predvsem starejše, zelo izkušene in osebnostno izoblikovane ljudi. V obdobju med 1996 in 2010 je bilo med detektivi 84 % moških in 16 % žensk. Zelo malo detektivov je bilo mlajših od 30 let, njihova povprečna starost je znašala 48,5 let, prevladovali pa so detektivi, stari med 53 in 63 let (Škrabar et al., 2011).

Iz navedenih podatkov lahko sklepamo, kako pomemben je prenos praktičnega znanja in izkušenj starejših detektivov na mlajše. Glede na to, da je bilo pred desetletjem večina detektivov starih čez 53 let, je večina detektivov, ki so imeli največ izkušenj, kompetenc in neformalnih pozitivnih lastnosti detektiva, danes že upokojena. Trdimo, da njihov izstop iz aktivnega detektivskega dela odnaša določen vidik izkušenj in specifičnih znanj, ki so jih sami nabirali in razvijali čez leta dela na področju varnosti in detektivstva. Prenos tega kritičnega in nujno potrebnega znanja mora biti znanstveno podprt, slab prenos tovrstnega znanja in izkušenj pa slabo vpliva in celo upočasnjuje razvoj detektivske dejavnosti.

Za uspešen nadaljnji razvoj detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji bi bilo priporočljivo trendom, ki jih ustvarja pozitivna zakonska regulativa, dodati še boljše, predvsem pa bolj sistematični prenos specifičnega znanja in izkušenj s starejše generacije na mlajše generacije detektivov. Uspešna integracija prenosa tovrstnega znanja in veščin v obstoječ sistem izobraževanja prihodnjih detektivov bi prispevala k pozitivnemu razvoju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji.

V raziskovalnem delu smo s pomočjo dveh raziskovalnih vprašalnikov ugotavljali razlike in podobnosti mnenj študentov FVV in slovenskih detektivov o opravljanju dela detektiva. Cilji raziskave so bili ugotoviti zanimanje za poklic detektiva pri študentih FVV, poznavanje pogojev za opravljanje le-tega ter realnost njihovih pričakovanj o tipičnih delovnih nalogah, ki jih detektiv opravlja. Hkrati smo želeli pri detektivih preveriti, kakšna je izobrazbena struktura slovenskih detektivov, kakšne so njihove predhodne delovne izkušnje in oceno zahtevnosti opravljanja licenčnega izpita. Cilji so pomembni za razvoj detektivske dejavnosti, za katero želimo navdušiti tudi študente. Raziskave kažejo, da je realnost pričakovanj, povezanih s poklicem, povezana tudi z zadovoljstvom s poklicem (Kong et al., 2015), boljšim opravljanjem dela in vztrajanjem pri delodajalcu (Phillips, 1998).

3 METODE

3.1 Vzorec

Anketo je začelo izpolnjevati 49 detektivov, a jih je 5 (10,2 %) z izpolnjevanjem zaključilo že po nekaj uvodnih vprašanjih ter 182 študentov FVV. Vsi detektivi in študenti niso odgovorili na vsa vprašanja. Analiza po vprašanjih vključuje vse odgovore, ki so bili podani na posamezno vprašanje. Iz tabele 1 je razvidno, da je v raziskavi sodelovalo 29 (69 %) detektivov in 13 (31 %) detektivk. Povprečna starost (SD) anketiranih detektivov Republike Slovenije je 42,5 (10,9) let. Dobra četrtina

(26,8 %) detektivov ima univerzitetno stopnjo izobrazbe ali več. V raziskavi je sodelovalo 41 (27,3 %) študentov moškega spola in 109 (72,2 %) študentk FVV. Povprečna starost (SD) študentov je 23,4 (6,5 %) let. Večina študentov (96,6 %) se izobražuje na smereh Varnost in policijsko delo ter Varstvoslovje. Večina je rednih študentov (70,9 %). Prevladujejo študent 3. letnika študija na 1. bolonjski stopnji (62,8 %), ki so že imeli izobraževanje s področja detektivskega dela.

Spol	Detektivi	Študenti
Moški	29 (69)	41 (27,3)
Ženski	13 (31)	109 (72,7)
Povprečna starost (SD)	42,5 (10,9)	23,4 (6,5)
Izobrazba		
Šolajoči		182 (100)
Visoka	32 (74,4)	
Univerzitetna ali več	11 (25,6)	

* SD = standardni odklon

Tabela 1: Opis vzorca (podatki so prikazani kot f(%), če ni drugače zapisano)

3.2 Vprašalnik

Za raziskovanje detektivske dejavnosti in detektivov v Republiki Sloveniji smo naredili in uporabili dva vprašalnika. S prvim vprašalnikom smo prek spleta anketirali študente Fakultete za varnostne vede v študijskem letu 2018/2019. Anketiranje je potekalo v poletnem semestru, v mesecu maju. Vprašalnik je vseboval poznavanje pogojev za opravljanje dela detektiva, zaznavanje dela detektiva, delovnih nalog in privlačnost poklica detektiva. Z drugim vprašalnikom smo anketirali slovenske detektive o njihovem delu in oceni detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. Anketiranje je bilo osebno in spletno. Osebno anketiranje je potekalo junija 2019 na konferenci Dnevi varstvoslovja v okviru sekcije detektivske dejavnosti. Spletno anketiranje se je izvajalo s pomočjo orodja za spletno anketiranje (www.1ka.si). Spletna anketa je bila aktivna v obdobju med 19. 6. 2019 in 18. 12. 2019. Vprašalnik je vseboval vprašanja o usposobljenosti in predhodnih izkušnjah detektiva, vprašanja o naravi detektivskega dela, delovnih nalogah, kompetencah detektiva ter mnenju o pravni ureditvi dela detektiva v RS. Vprašalnika za študente in detektive sta imela nekaj enakih vprašanj, da smo lahko odgovore študentov in detektivov medsebojno primerjali in ugotavljali morebitne razlike med njimi. Obe skupini sta imeli enake sklope vprašanj o delovnih nalogah detektiva. Delovne naloge so bile v vprašalnik vključene na podlagi predhodnih intervjujev s študenti FVV o delovnih nalogah detektiva ter vsebinski presoji predsednika Detektivske zbornice Slovenije.

4 REZULTATI

V naslednjih štirih vsebinskih sklopih so predstavljeni rezultati anketiranih študentov in detektivov. Prvi vsebinski sklop zajema usposabljanje za detektive, ki ima dve podpoglavji, ki se navezujeta na detektive in študente. Drugi vsebinski

sklop vključuje le rezultate detektivov o pomenu predhodnih izkušenj za opravljanje dela detektiva. Tretji vsebinski sklop vključuje le študente in njihovo oceno privlačnosti detektivskega poklica. Četrty sklop vključuje primerjavo študentov in detektivov v zaznavanju delovnih nalog detektiva.

4.1 Usposabljanje za detektiva

4.1.1 Detektivi

Iz tabele 2 je razvidno, da imajo anketirani detektivi v povprečju (standardni odklon) pridobljeno detektivsko licenco 6,9 (5,5), od detektivskega izpita pa je v povprečju preteklo 7,9 (6,3) let. Večina (85,8 %) anketiranih detektivov meni, da je detektivski izpit zahteven, 14,2 % pa, da je manj zahteven. Večina (87 %) jih je detektivski izpit naredilo v prvem poizkusu, 10,4 % detektivov pa je opravilo izpit v drugem poizkusu.

Tabela 2: Čas od licence in detektivskega izpita, zahtevnost detektivskega izpita in število opravljanj detektivskega izpita za vse anketirane slovenske detektive

Čas	n / f (%)	Povprečje	Standardni odklon
Leta od pridobitve detektivske licence	49	6,9	5,5
Leta od opravljenega detektivskega izpita	48	7,9	6,3
Zahtevnost detektivskega izpita			
Manj zahteven	7 (14,2)		
Zahteven	42 (85,8)		
Število opravljanj detektivskega izpita			
1-krat	42 (87,5)		
2-krat	5 (10,4)		
3-krat	1 (2,1)		

Iz tabele 3 vidimo rezultate testiranja povezanosti med vrsto izobrazbe in zahtevnostjo detektivskega izpita pri slovenskih detektivih. Detektivi so ločeni glede na pridobljeno izobrazbo varstvoslovca in izobrazbo drugih študijskih smeri. V ocenjevanju zahtevnosti detektivskega izpita v povezavi s številom opravljanj le tega med detektivi z izobrazbo iz varstvoslovja in detektivi z izobrazbo iz drugih študijskih smeri ni statistično značilne razlike. Tako anketirani detektivi s predhodno izobrazbo s FVV kot tudi anketirani detektivi s predhodno drugo izobrazbo v 14,3 % menijo, da je detektivski izpit manj zahteven, in v 85,7 %, da je zahteven. Tudi delež detektivov, ki so detektivski izpit opravili v prvem poizkusu, je podoben pri detektivih z izobrazbo iz varstvoslovja (85,7 %) in detektivih z drugo vrsto izobrazbe (88,9 %). Zaključimo, da ni razlik v oceni zahtevnosti detektivskega izpita med detektivi z izobrazbo varstvoslovca in detektivi z drugo vrsto izobrazbe. Detektivi so ne glede na predhodno izobrazbo detektivski izpit ocenili kot zahteven. Hkrati rezultati kažejo na to, da šolanje na FVV detektivov na detektivski izpit ne pripravi bolj kot šolanje na drugih fakultetah.

	Detektiv – druga izobrazba f (%)	Detektiv – izobrazba s FVV f (%)	X2 / LR	P
Zahtevnost detektivskega izpita				
Manj zahteven	4 (14,3)	3 (14,3)	0	1
Zahteven	24 (85,7)	18 (85,7)		
Število opravljanj				
1	24 (88,9)	18 (85,7)		
2	3 (11,1)	2 (9,5)	1,7	0,428
3	0 (0)	1 (4,8)		

LR = test razmerja verjetni

Tabela 3:
Povezanost med vrsto izobrazbe in zahtevnostjo detektivskega izpita

4.1.2 Študenti

Iz tabele 4 vidimo, da je 144 (79,2 %) anketiranih študentov FVV menilo, da je potrebna stopnja izobrazbe za opravljanje dela detektiva manj kot visoka šola. 38 (20,8 %) anketiranih študentov FVV pa meni, da je potrebna visoka šola ali več. Študenti torej slabo poznajo vhodne pogoje za opravljanje poklica detektiva, vezane na potrebno stopnjo izobrazbe. So pa seznanjeni, da je za opravljanje poklica treba opraviti detektivski izpit. Skoraj vsi (98,9 %) anketirani študenti so navedli detektivski izpit kot pogoj za opravljanje detektivskega poklica. Da je potreben pogoj za opravljanje detektivskega dela slovensko državljanstvo meni 73,6 % študentov. Razmišljanje študentov je tu nekoliko premalo natančno, saj lahko po »ZDD-1« (2011) detektivsko delo opravlja tudi državljan EU ali Švicarske konfederacije. Študenti so kot potreben pogoj za opravljanje poklica detektiva navajali še polnoletnost (85,7 % študentov), ki ni eksplicitno zapisan pogoj »ZDD-1« (2011), a je že zaradi zahtevane stopnje izobrazbe posredno zahtevan. Po »ZDD-1« (2011) je zahtevan pogoj za opravljanje detektivskega dela nekaznovanost. Ta pogoj je navedlo 69,8 % študentov. Študenti so navajali še nekatere pogoje, ki pa niso predpisani z zakonom. Med temi so opravljeni psihološki testi (39 % študentov), izobraževanje na pravnem področju (30,2 %), vozniški izpit (20,9 %) in tečaj samoobrambe (11,5 % študentov). Vse pogoje, ki so predpisani z zakonom (vsaj visoka stopnja izobrazbe, nekaznovanost, državljanstvo RS in detektivska licenca), je navedlo 53 (29,1 %) anketiranih študentov FVV.

Stopnja izobrazbe	f (%)
Manj kot visoka šola	144 (79,2)
Visoka šola ali več	38 (20,8)
Potrebni pogoji za opravljanje DD	
Detektivski izpit (licenca)	180 (98,9)
Polnoletnost	156 (85,7)
Državljanstvo Republike Slovenije	134 (73,6)
Nekaznovanost	127 (69,8)
Uspešno opravljeni psihološki testi	71 (39)

Tabela 4: Mnenje študentov o potrebni stopnji izobrazbe za opravljanje dela detektiva, o potrebnih pogojih za opravljanje detektivske dejavnosti in

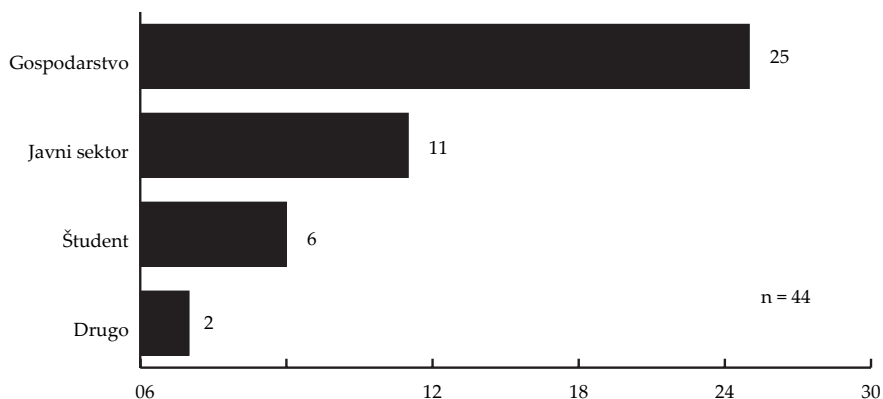
delež študentov, ki je kot pogoj navedel ustrezno stopnjo izobrazbe, nekaznovanost, potrebno državljanstvo Republike Slovenije in potrebna pridobitev detektivske licence	Uspešno izobraževanje na pravnem področju	55 (30,2)
	Vozniški izpit	38 (20,9)
	Tečaj samoobrambe	21 (11,5)
	Stopnja izobrazbe, nekaznovanost, državljanstvo RS, detektivska licenca	
	Da	129 (70,9)
Ne	53 (29,1)	

4.2 Pomen predhodnih izkušenj za delo detektiva - mnenje detektivov

Graf 1 prikazuje predhodno zaposlitev anketiranih slovenskih detektivov. Iz grafa 1 je razvidno, da je bilo nekaj več kot polovica anketiranih detektivov predhodno zaposlenih v gospodarstvu, in sicer 25 (56,8 %). V javnem sektorju je bilo predhodno zaposlenih 11 (25 %) anketiranih detektivov, 6 (13,6 %) anketiranih detektivov pa ni imelo predhodne zaposlitve, ampak so takoj po zaključenem študiju in detektivskem izpitu pričeli z detektivskim delom.

Tabela 5 prikazuje mnenje detektivov o pomembnosti predhodnih izkušenj za delo detektiva. Povprečje je bilo izračunano na podlagi anketnih vprašanj, ki

Graf 1: Delež detektivov glede na predhodno zaposlitev

so bila merjena z Likertovo lestvico od 1 do 5, kjer vrednost 1 predstavlja sploh se ne strinjam, 5 pa zelo se strinjam. Anketirani slovenski detektivji menijo, da je delo v gospodarstvu 4 (0,8), delo kriminalista 3,8 (1), delo pravnika 3,7 (0,9), delo managerja za korporativno varnost 3,6 (0,9), delo odvetnika 3,6 (1) in delo policista 3,5 (1,1) pomembno za delo detektiva, saj je povprečje pri vseh spremenljivkah višje ali enako 3,5, kar pomeni, da se anketirani detektivji strinjajo s pomembnostjo omenjenih delovnih izkušenj. Anketirani detektivji menijo, da so najpomembnejše predhodne izkušnje iz dela v gospodarstvu, najmanj pomembne predhodne izkušnje pa delo policista. Ugotovimo lahko, da so predhodne izkušnje po mnenju detektivov pomembne za opravljanje detektivskega dela.

Predhodne izkušnje	Povprečje (standardni odklon)
Delo v gospodarstvu	4 (0,8)
Delo kriminalista	3,8 (1)
Delo pravnika	3,7 (0,9)
Delo managerja za korporativno varnost	3,6 (0,9)
Delo odvetnika	3,6 (1)
Delo policista	3,5 (1,1)

Tabela 5: Mnenje detektivov o pomembnosti predhodnih izkušenj za delo detektiva

4.3 Zanimanje študentov za opravljanje dela detektiva

Tabela 6 prikazuje povprečno oceno in standardni odklon zanimanja za detektivski poklic med študenti. Spremenljivke so bile merjene s pomočjo semantičnega diferenciala, kjer sta na vsaki strani lestvice nasprotujoča pridevnika (npr. nezanimiv – zanimiv). Lestvica je petstopenjska, višja povprečna ocena pomeni večjo zanimivost, privlačnost detektivskega dela. Študenti FVV so ocenili, da je detektivski poklic zanje zanimiv 3,7 (1,2), privlačen 3,7 (1,1) in primeren 3,5 (1,1). Ocena študentov FVV glede nadaljnje karijerne poti v smeri detektivskega poklica je nevtralna – niti ni del njihove karijerne poti, niti je del njihove karijerne poti 3 (1,2). Ocena kaže na visoko mero neodločenosti študentov glede izbire kariere detektiva.

Opis privlačnosti	Povprečje (standardni odklon)
Zanimiv zame	3,7 (1,2)
Zame privlačen	3,7 (1,1)
Primeren zame	3,5 (1,1)
Je del moje karijerne poti	3 (1,2)

Tabela 6: Ocena študentov Fakultete za varnostne vede o tem, v kolikšni meri sta detektivska dejavnost in poklic detektiva zanje privlačna

4.3.1 Preverjanje veljavnosti in zanesljivosti merjenja zanimanja za delo detektiva

Iz tabele 7 vidimo, da smo štiri trditve vključili v faktorsko analizo. Podatki so bili ustrezni za faktorsko analizo (KMO = 0,80; Bartlettov test sferičnosti: $\chi^2 = 283,4$; $p < 0,001$). Dobili smo en sam faktor. Vse trditve močno korelirajo z enim faktorjem, ki smo ga poimenovali zanimanje za delo detektiva. V tabeli 8 so podane faktorske uteži po metodi glavnih osi. Z enim faktorjem pojasnimo 64,2 % variabilnosti merjenih spremenljivk. Zanesljivost merjenja je visoka, saj Cronbachov koeficient α znaša 0,87. Iz štirih trditev izračunamo sestavljeno spremenljivko, ki jo poimenujemo Zanimanje za poklic, kot povprečje vrednosti na štirih spremenljivkah, ki imajo visoke uteži na faktorju.

Trditve	Zanimanje za delo detektiva
Zame neprivačen/zame privlačen	0,78
Ni del moje karijerne poti/je del moje karijerne poti	0,45
Neprimeren zame/primeren zame	0,67
Nezanimiv zame/zanimiv zame	0,68
% pojasnjene variance	64,2
Cronbach α	0,87

V tabeli 8 vidimo, da se skupina študentov, ki pozna pogoje za opravljanje dela detektiva, v povprečni vrednosti na sestavljeni spremenljivki zanimanja za poklic detektiva statistično značilno ne razlikuje od skupine, ki pogojev za opravljanje dela detektiva ne pozna ($p = 0,468$). V tabeli 8 so prikazani rezultati preverjanja razlik s pomočjo t-testa za neodvisne vzorce.

Pogoj	Povprečje (standardni odklon)	t	SP	p
Da	3,5 (0,9)	0,73	147	0,468
Ne	3,3 (1,1)			

SP =stopnje prostosti

4.4 Delovne naloge detektivov

Tabela 9 prikazuje povprečno strinjanje s trditvami, da je posamezna delovna naloga del tipičnega delovnega dne detektiva pri študentih in detektivih. Z diskriminantno analizo smo preverjali, ali obstaja linearna kombinacija merjenih spremenljivk (delovne naloge), ki loči med proučevanima skupinama. Del rezultatov diskriminantne analize je v tabeli 10, ki podaja povprečne vrednosti in SD za vsako delovno nalogo za obe proučevani skupini in rezultat preverjanja razlik med skupinama. Iz tabele 9 je razvidno, da se detektivi in študenti razlikujejo v mnenju, da je preverjanje nezvestobe ($p < 0,001$), zlorab drog na delovnem mestu ($p = 0,001$), vročanje pisemskih in drugih pošilk ($p < 0,001$), preverjanje spoštovanja konkurenčne klavzule ($p = 0,006$), pomoč pri iskanju pogrešanih oseb ($p < 0,001$), preiskovanje goljufij ($p = 0,002$), anonimnih pisanj ($p < 0,001$) in pisanje poročil ($p = 0,001$) del tipičnega delovnega dne detektiva.

Preverjanje zlorab bolniških odsotnosti in preverjanje zlorab plačila stroškov prevoza na delo (potnih stroškov) so tako anketirani študenti kot detektivi 4,2 (0,9) ocenili za enako tipično delo detektiva. Enako velja za pridobivanje informacij o premoženju dolžnikov (študenti: 3,8 (1,1), detektivi: 3,9 (0,8)). Zanimivo je, da študenti v primerjavi z detektivi kot bolj tipično delo detektiva ocenjujejo nekoliko več detektivskih nalog. Tako ocenjujejo preverjanje nezvestobe (študenti: 4 (1); detektivi: 2,4 (1,1)), preverjanje zlorabe drog na delovnem mestu (študenti: 3,8 (1), detektivi: 3,2 (1,4); pomoč (zbiranje informacij) pri iskanju pogrešanih oseb (študenti: 3,9 (1); detektivi: 2,6 (1,3)); preiskovanje kraj predmetov, ki so pogrešani/

izgubljeni (študenti: 3,7 (1); detektivi: 2,7 (1)), preiskovanje goljufij (študenti: 4,1 (0,8); detektivi: 3,6 (1,4)), preverjanje spoštovanja konkurenčne klavzule (študenti: 3,6 (1); detektivi: 3,1 (1,2)), preiskovanje anonimnih pisanj (študenti: 3,6 (1); detektivi: 2,9 (1,2)). Po drugi strani so preverjanje alkoholiziranosti na delovnem mestu detektivi 4 (1) ocenili za bolj tipično delo detektiva kot študenti 3,8 (1), enako pa velja tudi za vročanje pisemskih in drugih pošiljk naslovnikom v imenu različnih naročnikov (detektivi: 4,4 (0,9); študenti: 3,4 (1,2)), pridobivanje podatkov iz evidenc (detektivi: 4,2 (0,9); študenti 4 (1)) in pisanje poročil (detektivi: 4,7 (0,6); študenti: 4,2 (0,9)).

Diskriminantna funkcija je bila statistično značilna ($p < 0,001$). Najmočnejše je z diskriminantno funkcijo korelirala spremenljivka preverjanje nezvestobe ($r = 0,63$), pomoč pri iskanju pogrešanih oseb ($r = 0,51$) in preiskovanje anonimnih pisanj ($r = 0,47$). Povprečna vrednost diskriminantne funkcije je pri študentih pozitivna, pri detektivih pa negativna. Študenti v večji meri kot detektivi menijo, da so našete delovne naloge, ki imajo močnejšo pozitivno korelacijo z diskriminantno funkcijo del tipičnega delovnega dne detektiva. S pomočjo diskriminantne funkcije v skupini detektivov ali študentov pravilno razvrstimo 88,9 % enot v vzorcu.

Delovne naloge detektivov	Povprečje (standardni odklon)		F	SP1	SP2	P
	Ocena detektivov	Ocena študentov				
Preverjanje nezvestobe	2,4 (1,1)	4 (1)	82,9	1	188	<0,001
Preverjanje zlorab bolniških odsotnosti	4,4 (0,8)	4,4 (0,7)	0,01	1	188	0,936
Preverjanje zlorab plačila stroškov prevoza na delo (potnih stroškov)	4,2 (0,9)	4,2 (0,9)	0,07	1	188	0,79
Preverjanje alkoholiziranosti na delovnem mestu	4 (1)	3,8 (1)	1,6	1	188	0,208
Preverjanje zlorabe drog na delovnem mestu	3,2 (1,4)	3,8 (1)	10,9	1	188	0,001
Vročanje pisemskih in drugih pošiljk naslovnikom v imenu različnih naročnikov	4,4 (0,9)	3,4 (1,2)	22,9	1	188	<0,001
Preverjanje spoštovanja konkurenčne klavzule	3,1 (1,2)	3,6 (1)	7,6	1	188	0,006
Pomoč (zbiranje informacij) pri iskanju pogrešanih oseb	2,6 (1,3)	3,9 (1)	55,7	1	188	<0,001
Preiskovanje kraj (predmetov, ki so pogrešani/izgubljeni)	2,7 (1,4)	3,7 (1)	24	1	188	<0,001
Preiskovanje goljufij	3,6 (1,4)	4,1 (0,8)	9,9	1	188	0,002
Pridobivanje informacij o premoženju dolžnikov	3,8 (1,1)	3,9 (0,8)	0,8	1	188	0,369
Preiskovanje anonimnih pisanj	2,9 (1,2)	3,6 (1)	46,9	1	188	<0,001

Tabela 9: Mnenje detektivov in študentov o povprečnem strinjanju (SD), da je posamezna delovna naloga del tipičnega delovnega dne detektiva in rezultat analize variance

Pridobivanje podatkov iz evidenc	4,2 (0,9)	4 (1)	1,6	1	188	0,205
Pisanje poročil	4,7 (0,6)	4,2 (0,9)	11,4	1	188	0,001

*SP = stopnje prostosti

5 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Detektivska dejavnost se, gledano skozi zgodovino, stalno in nezadržno spreminja. V zadnjem času še prav pospešeno, v skladu z razvojem tehnologije in digitalizacije. V detektivske vrste prihaja vedno več mlajših, starejši, ki so orali ledino, pa so večinoma že v pokoju. Detektivska dejavnost danes napreduje in se profesionalizira ter pridobiva svoj pomen v družbi. V Sloveniji imamo nekaj večjih detektivskih agencij, ki utrjujejo stroko detektivskega dela ter s sistemom prakse in pripravništva, ki žal še ni obligatoren v zakonski ureditvi panoge, skrbijo za primerno uvajanje mladih v to zahtevno dejavnost. Dejstvo je, da je poklic še vedno bolj ali manj neznanka. Glede na to, da gre za regulirano gospodarsko dejavnost in da je večina detektivov v Sloveniji samostojnih podjetnikov ali svobodnih poklicev, pa se ljudje množično ne odločajo za delo v tej panogi, saj zahteva veliko mero sposobnosti, znanja, kompetenc, ne nazadnje tudi poguma, da si posameznik utre samostojno pot in sam skrbi za svoj kruh od pridobitve določene detektivske naloge do izstavitve računa.

Z opravljeno raziskavo smo prišli do temeljnih zaključkov in ugotovitev na področju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji ter področju detektivskega poklica. Izvedeni sta bili dve ločeni empirični raziskavi, v katerih sta bila za zbiranje podatkov uporabljena dva anketna vprašalnika. Anketirani so bili študenti Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru in detektivi, registrirani v Republiki Sloveniji. Ugotovili smo, da je za študente FVV detektivski poklic zanimiv in privlačen, vendar so študenti ocenili, da so dokaj neodločeni glede izbire poklica detektiva za svojo karierno pot. V zanimanju za detektivski poklic pri tistih študentih, ki poznajo pogoje za opravljanje detektivske dejavnosti in drugih, nismo ugotovili statistično značilnih razlik. Poznavanje pogojev za opravljanje detektivske dejavnosti torej ni ključno za izbiro poklica detektiva kot prihodnje karierne poti. Ugotovili smo, da anketirani študenti FVV zelo slabo poznajo pogojno stopnjo izobrazbe za opravljanje detektivskega izpita, saj v 79,2 % menijo, da je potrebna manj kot visoka šola, v 20,8 % pa, da je potrebna visoka šola ali več. Študenti FVV dobro poznajo druge vstopne pogoje za opravljanje detektivske dejavnosti, saj v 69 % navajajo, da so potrebni pogoji detektivski izpit (licenca), polnoletnost, državljanstvo RS, nekaznovanost. Ugotovili smo, da imajo anketirani slovenski detektivi povprečno 7 let že pridobljeno detektivsko licenco in opravljen detektivski izpit. 85 % anketiranih slovenskih detektivov je ocenilo, da je detektivski izpit zahteven, 15 % pa jih meni, da je manj zahteven. 87 % anketiranih detektivov je detektivski izpit opravilo v prvem poizkusu. Po izobrazbeni strukturi je bilo anketiranih 28 (57 %) detektivov z izobrazbo, ki ni pridobljena na FVV, 21(43 %) anketiranih detektivov pa ima izobrazbo, pridobljeno na FVV.

Pri primerjavi, ali študenti FVV lažje pridobijo detektivsko licenco v primerjavi z ostalimi študenti, ki imajo drugo pridobljeno izobrazbo, smo ugotovili, da ni

statistično značilnih razlik. Detektivi z izobrazbo s FVV in detektivi z drugo izobrazbo ocenjujejo, da je detektivski izpit enako zahteven. Tudi pri številu opravljanj detektivskega izpita ni statistično značilnih razlik med detektivi s predhodno izobrazbo s FVV in detektivi z drugo predhodno izobrazbo, ki ni s FVV. Največ anketiranih detektivov je imelo predhodno zaposlitev v gospodarstvu, teh je 56,8 %. Predhodno zaposlenih v javnem sektorju je 25 %. Anketirani detektivi menijo, da je predhodno delo v gospodarstvu, delo kriminalista, delo pravnika, delo managerja za korporativno varnost, delo odvetnika, delo policista pomembno za delo detektiva. Najpomembnejše predhodne izkušnje so po njihovem mnenju delo v gospodarstvu, najmanj pomembne predhodne izkušnje pa delo policista. Pri detektivskih delovnih nalogah smo ugotavljali, kakšno je mnenje detektivov in študentov o povprečnem strinjanju, da je posamezna delovna naloga del tipičnega delovnega dne detektiva. Statistično značilne razlike so se pokazale v zaznavi nekaterih delovnih nalog. Tako so študenti preverjanje nezvestobe, iskanje pogrešanih oseb in preiskovanje anonimnih pisanj ocenili kot statistično značilno bolj tipične delovne naloge kot detektivi sami. Slednji pa so v primerjavi s študenti kot bolj tipično nalogo ocenili vročanje pisemskih pošilk in pisanje poročil.

Prepoznavamo določene omejitve raziskave, in sicer neslučajnostno vzorčenje pri študentih in pri detektivih ter uporabo mešanih načinov anketiranja pri detektivih, ki je sicer rezultiralo v višji stopnji odgovora, a je lahko v rezultate vneslo variabilnost, ki je odraz načina anketiranja in ne razlik med mnenjem detektivov. Kljub temu lahko iz opravljene raziskave izpeljemo zaključke, relevantne tudi za nadaljnje raziskovanje. Izvedli smo dve vrsti anketiranja študentov in detektivov. Šlo je za spletni vprašalnik (1ka) in fizično izpolnjevanje pisnega vprašalnika. Več načinov anketiranja lahko prinese drugačne rezultate, saj je možno, da se anketiranec pri fizično pisnem vprašalniku bolj potruži kot pa na spletnem. To lahko sklepamo zato, ker je oseba pri fizičnem anketiranju opazovana pri spletnem pa ni. Spletni vprašalnik je bil bolj površno izpolnjen kakor fizični. V prihodnje bi bila potrebna boljša predhodna priprava na samo izvedbo raziskave in anketiranja. S tem bi izboljšali kakovost pridobljenih podatkov ter analiz in s tem bolje podajali ključne ugotovitve. V prihodnje bi bilo smiselno bolj podrobno raziskovati detektivsko dejavnost in jo povezovati z drugimi panogami, ki bi jih lahko sam detektiv izvajal v praksi. V raziskave je k podajanju mnenja o razvoju detektivske dejavnosti smiselno vključiti študente FVV, detektive in strokovnjake. Raziskave je treba usmeriti v temeljito in podrobno opredeljevanje ZDD-1 (2011) in izhajati iz njega v praktične smeri udejstvovanja detektiva. Treba se je zavedati, da je ZDD-1 (2011) edini temeljni, zakonit, legitimen in glavni način delovanja detektiva.

Zaključimo lahko, da smo z izvedeno raziskavo prikazali povezave in razlike v doumevanju detektivske dejavnosti in poklica detektiva med študenti FVV in detektivi Republike Slovenije. Iz ocene študentov FVV o tem, v kolikšni meri sta detektivska dejavnost in poklic detektiva zanje privlačna, lahko sklepamo, da študenti FVV ne vedo, kako bi se udeleževali na detektivski poti, kje in kako bi začeli. V prihodnje bi bilo treba več pozornosti nameniti detektivskemu delu v praksi in kako naprej po dokončanem študiju na Fakulteti za varnostne vede. Zanimiva je ugotovitev o primerjavi mnenj študentov FVV ter detektivov RS o

tipičnih delovnih nalogah detektiva. Sklepamo lahko, da imajo študenti FVV slabo poznavanje praktičnega izvajanja detektivske dejavnosti. Študenti FVV menijo, da je preverjanje nezvestobe tipično delo detektiva bolj, kot to menijo detektivi, saj prihaja do neskladja mnenj v šestih omenjenih delovnih nalogah. Zaključimo lahko, da sta obe empirični raziskavi prispevali k poznavanju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. Verjamemo, da so se hkrati odprla nova potencialna področja raziskovanja na detektivskem področju. Zdi se, da na zaznavo poklica detektiva tudi pri študentih v določeni meri vpliva zaznavanje poklica od drugje (denimo iz medijev ali literature), kar bi v prihodnjih raziskavah ali razširitvah te raziskave veljalo preverjati s tujimi raziskavami oz. dodajanjem vidika o stereotipizaciji poklica ali vplivov medijske konstrukcije na zaznavanje. Tovrstne raziskave so venomer dobrodošle tako za študente, detektive kot tudi za posameznike, ki si želijo detektivsko dejavnost in detektivski poklic bližje spoznati. Z raziskavo smo posameznikom želeli prikazati detektivsko dejavnost tako, da se lahko lažje odločijo za morebitne detektivske storitve ali pa da se sami podajo na pot detektiva.

VIRI IN LITERATURA

- Britovšek, J., Tičar, B. in Sotlar, A. (2018). Private intelligence in the Republic of Slovenia: Theoretical, legal, and practical aspects. *Security Journal*, 31, 410–427.
- Čas, T. in Nađ, S. (2008). Zasebni detektivi in analiza njihove dejavnosti. V J. Šifrer (ur.), *Javna in zasebna varnost* (str. 12–13). Fakulteta za varnostne vede.
- Čas, T. in Kramberger T. (2011). Poznavanje detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), 12. *Slovenski dnevi varstvoslovja* (str. 1–19). Fakulteta za varnostne vede.
- Dvojmoč, M. (2017). Detektivska dejavnost v Republiki Sloveniji – (normativen) razvoj dejavnosti in pogled v prihodnost. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(3), 280–297.
- Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2018). Profesionalizacija zasebnega varstva v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 20(3), 358–380.
- Juhart, D. (2016). *Ureditev strokovnega usposabljanja in izpopolnjevanja na področju detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji* (Magistrsko delo). Fakulteta za varnostne vede.
- Klavora, M. (2012). Smeri razvoja detektivske dejavnosti. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), 13. *Slovenski dnevi varstvoslovja* (str. 1–22). Fakulteta za varnostne vede.
- Kong, H., Wang, S. in Fu, X. (2015). Meeting career expectation: Can it enhance job satisfaction of Generation Y? *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 27(1), 147–168.
- Phillips, J. M. (1998). Effects of realistic job previews on multiple organizational outcomes: A meta-analysis. *Academy of Management Journal*, 41(6), 673–690.
- Pravilnik o izvajanju Zakona o detektivski dejavnosti. (2011). *Uradni list RS*, (85/11).
- Sennewald, C. A. in Tsukayama, J. K. (2006). *The process of investigation: Concepts and strategies for investigators in the private sector*. Elsevier.
- Sotlar, A. (1998). Profesionalizacija zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti

v Sloveniji. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: novi izzivi* (str. 289–302). Visoka policijsko-varnostna šola, Društvo za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje.

Sotlar, A. (2011). Razvoj detektivske dejavnosti v RS – Analiza dileme in priložnosti. *Detektiv*, 8(1), 25–28. <http://www.detektivska-zbornica-rs.si/strokovne-vsebine/e-glasilo.detektiv/2011/25>

Sotlar, A. in Trivunović, J. (2012). Detektivi in varstvo zasebnosti v Republiki Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 307–330.

Sotlar, A., Modic, M. in Dvojmoč, M. (2019). *Raziskovalni projekt »Detektivska dejavnost v Republiki Sloveniji – Analiza trenutnega stanja, smeri prihodnjega razvoja in spremembe normativno-pravne ureditve«*: Končno poročilo. Fakulteta za varnostne vede.

Stephens, S. L. (2008). *Everything private investigation book: Master the techniques of the pros to examine evidence, trace down people, and discover the truth*. Adams Media.

Škrabar, B., Trivunović, J. in Požru, J. A. (2011). Retrospektiva razvoja detektivske dejavnosti v RS. V T. Pavšič Mrevlje (ur.), *12. Slovenski dnevi varstvoslovja: Zbornik prispevkov*. Fakulteta za varnostne vede. <https://www.fvv.uni-mb.si/dv2011/zbornik.html>

Škrabar, B. (2015). O detektivu. *Psihologijadela.com*. <https://psihologijadela.com/2015/10/08/o-detektivu/>

Škrabar, B. (2017). *Normativno-pravna definicija in praktična izvedba opazovanja kot operativne metode dela detektiva* (Magistrsko delo). Fakulteta za varnostne vede.

Zakon o delovnih razmerjih [ZDR-1]. (2013, 2015, 2016, 2017, 2019). *Uradni list RS*, (21/13, 78/13, 47/15, 33/16, 52/16, 15/17, 22/19, 81/19).

Zakon o detektivski dejavnosti [ZDD]. (1994). *Uradni list RS*, (32/94).

Zakon o detektivski dejavnosti [ZDD-A]. (2002). *Uradni list RS*, (96/02).

Zakon o detektivski dejavnosti [ZDD-B]. (2005). *Uradni list RS*, (90/05).

Zakon o detektivski dejavnosti [ZDD-C]. (2007). *Uradni list RS*, (60/07).

Zakon o detektivski dejavnosti [ZDD-1]. (2011). *Uradni list RS*, (17/11).

Zakon o podjetjih [ZPod]. (1988, 1989). *Uradni list SFRJ*, (77/88, 40/89).

O avtorjih:

Dr. Miha Dvojmoč, docent, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. E-pošta: miha.dvojmoc@fvv.uni-mb.si

Dr. Andrej Sotlar, izredni profesor, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. E-pošta: andrej.sotlar@fvv.uni-mb.si

Bernarda Škrabar, magistrica varstvoslovja. E-pošta: bernarda@detektiv-dva.si

Boštjan Ban, magister varstvoslovja. E-pošta: bostjan.ban94@gmail.com

Dr. Vanja Ida Erčulj, docentka, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. E-pošta: vanja.erculj@fvv.uni-mb.si